

SĂPĂTURI ARHEOLOGICE PREVENTIVE ÎN SITUL PODUMKA DE LÂNGĂ ORLOVAT

Snezana Marincović

Rezumat. Datele inițiale obținute în timpul acestor săpături sumare au oferit numai informații de bază privind zona, precum și dovada că ea aparține epocii timpurii a Bronzului. Este cert că organizarea acestei așezări se datorează fazei Kostolac-Coțofeni. Rămâne deschisă întrebarea dacă fragmentele ceramice de tip Kostolac-Coțofeni au fost aduse aici sau sunt într-adevăr parte din dovezile privind locuirea membrilor grupului menționat în zona Podumka. Nu a fost observată nicio diferență în ceea ce privește conturul nivelurilor în terenurile cultivate și va fi necesar să luăm în considerare apariția neașteptată a materialelor de tip Vatina. Ipoteza susține că nivelul cel mai vechi aparține fazei menționate, în care grupurile s-au întâlnit și au coabitat și unde a fost găsit material aparținând culturii Verbicioara. Cercetarea celor trei probe nu a dus la răspunsuri adecvate privind limitele așezării, nici la informații detaliate despre posibilul tip de locuire. În vederea realizării imaginii clare a limitelor așezării și a culturii materiale, trebuie să continuăm săpăturile care ne vor aduce rezultate mult mai precise.

O NOUĂ AȘEZARE DIN EPOCA BRONZULUI APARTINÂND GRUPULUI CULTURAL BALTA-SĂRATĂ DESCOPERITĂ LA COȘTEIU (JUD. TIMIȘ) II

Răzvan Pinca, Petru Rogoza

Rezumat. În toamna anului 2004 am început cercetarea arheologică în așezarea de Epoca Bronzului de la Coșteiu (județul Timiș), un sit amplasat aproape de stația feroviară, cunoscută ca zona „Izlazului”. Cercetarea a privit o secțiune de 1/30 m. Rezultatele cercetării au descoperit existența a trei niveluri de locuire: pe primul nivel au fost descoperite fragmente ceramice din secolele XVIII-XX, al doilea conține fragmente ceramice din secolele XVIII-XIX și preistorice, cel de-al treilea conține numai fragmente ceramice preistorice și, de asemenea, o piesă provenind de la un idol antropomorf și o piesă de jasp roșu.

Fragmentele ceramice au fost atribuite grupului cultural Balta Sărată din Epoca Bronzului mijlociu și târziu, faza II-III. Fragmentele provin din castroane, oale, căni etc. Ornamentația constă din decorații imprimate, incizate și în relief.

LOCUIREA DE EPOCA BRONZULUI DE LA PECIU NOU

Floretina Martiș

Rezumat. Cercetarea arheologică întreprinsă pe câmpurile cultivate din jurul satului Peciu Nou ne-au condus la descoperirea unei așezări arheologice aparținând culturii Vatina.

Inventarul găsit aici include piese de ceramică fină, semifină și ceramică uzuală.

Tipul de vase este variat: amfore, cupe, cupe miniaturale, oale, boluri, farfurii rectangulare pentru pește. Ornamentica acestor piese include incizii triangulare, arcade, linii paralele, perforații dispuse în linie. Piesele decorate cu incrustații albe au fost probabil aduse aici din alte așezări (importate). Au fost descoperite, de asemenea, două piese plastice: piciorul unui idol antropomorf din ceramică și un idol zoomorf din os.

Uneltele sunt artefacte din piatră cioplită și lustruită. Putem include aici lame, dălți, un topor perforat, reutilizat ca un ciocan făcut din diorit. Uneltele din os sunt reprezentate de dălți, răzuitoare și lame.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE ÎN LOCALITATEA SCĂPĂU, JUD. MEHEDINȚI

Gabriel Crăciunescu

Rezumat. Localitatea Scăpău face parte din comuna Devesel, județul Mehedinți, fiind formată din vechile sate Securicea și Scăpău, având împreună o suprafață de 1883 ha. Vechiul sat Securicea, mai întins, este o continuare spre est a satului Securicea, fiind amplasat în zona unde începe Câmpia Bălăcița.

Prima atestare documentară a acestui sat provine din anul 1882, în 1885 fiind atestat primul preot, D. Goliciu. Locuitorii acestei localități au avut chiar și un reprezentant în Adunarea Ad-Hoc a Țării Românești, numit Ioan Roateș. Dar istoria acestei localități este mult mai veche, mărturie fiind descoperirile arheologice fortuite efectuate de-a lungul timpului. Acestea pun în evidență mai multe zone arheologice amplasate pe diferite forme de teren.

I. *La Vărzărie* este un punct situat pe malul Dunării (Pl. IX), în grădina familiei Cristescu. Terenul este în pantă, aici fiind colectate câteva fragmente ceramice aparținând culturii Criș.

II. La est de stațiunea menționată și la o distanță de 2 km de sat există punctul denumit de săteni *Cetățuie*. Din această zonă provin două piese de bronz: un celt și un vârf de lance.

III. *Tarlaua lui Lungu* este un punct situat la vest de vechea localitate Securicea (Pl. IX). Aici s-a descoperit o secure de piatră (Pl. II/2) cu un orificiu de atașament.

IV. La est de localitatea Securicea, pe un teren aparținând țaranului C. Maciuca (Pl. IX) se găsește o stațiune arheologică de epocă romană, descoperită în anul 2005. De asemenea, alte fragmente romane au fost descoperite pe drumul care duce către *Valea Pușului*.

V. Punctul *Stația de pompare* sau *La Godovan* este situat la sud-vest de vechiul sat Scăpău (Pl. IX). În acest loc s-au găsit o serie de materiale fragmentare de factură romană. Materialele de epocă feudală sunt mult mai numeroase, provenind din secolele XII–XIV.

VI. La sud de vechiul sat se găsește punctul *Magaziile CAP* (Pl. IX), situat pe o terasă joasă și nisipoasă, care coboară spre câmpia fertilă de la partea sudică a localității. În acest loc s-au descoperit materiale aparținând fazei mijlocii a culturii Basarabi. De asemenea, s-au colectat materiale aparținând începutului feudalismului (secolele X–XI).

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND EXPLOATAREA ȘI OBȚINEREA AURULUI ȘI A ARGINTULUI ÎN DACIA PREROMANĂ

Bogdan Seculici

Rezumat. Studiul de față încearcă să găsească sursele de aur și argint ale orfevrăriei dacilor.

Numeroasele tezaure de argint descoperite pe teritoriul Daciei care datează din secolul al III-lea î.Hr., până în secolul al II-lea p.Hr., analizele fizice și chimice efectuate pe bijuterii de aur și argint, sursele istorice care se referă la tezaurul regal al dacilor descoperit de împăratul Traian în 106 p.Hr. arată originea aurului și argintului prin exploatarea bogățiilor subsolului Daciei, chiar și prin spălarea nisipului din râuri, chiar dacă existau și alte surse secundare.

Este acceptată de majoritatea istoricilor existența unui monopol regal asupra aurului din Dacia.

Exploatarea aurului și argintului a permis orfevrierilor să își arate măiestria în realizarea bijuteriilor.

ORGANIZAREA INTERNĂ A CASTRULUI DE LA MEHADIA (*PRAETORIUM*). RECONSTRUIREA DATELOR OFERITĂ DE VECHILE BILETE DE SĂPĂTURĂ

Călin Timoc, Carmen Timoc

Rezumat. Tabăra și așezarea romană de la Mehadia joacă un rol important în literatura de specialitate prin relevanța datelor pe care le-a generat. După publicarea săpăturilor exhaustive într-o monografie, din păcate nu a fost posibil să se identifice planul de bază al construcțiilor interioare deoarece s-au pierdut documentațiile.

Aici se întreprinde încercarea unei analize a datelor după hărțile de săpături și după artefactele descoperite. Într-o anexă se prezintă datele după care s-ar putea identifica clădirile cercetate.

Astfel, știm azi că vechile săpături au atins *Principia*, *Praetorium* și poate chiar și două barăci.

CLĂDIRI PUBLICE ȘI PRIVATE DE-A LUNGUL STRĂZILOR ROMANE DIN BANAT

Ovidiu Bozu

Rezumat. La baza străzilor romane din Banat, ca de altfel din întregul *Imperium Romanum*, stăteau șoselele naturale, utilizate de oameni din cele mai vechi timpuri. Pe aceste drumuri populațiile preistorice s-au deplasat, pe ele au fost transportate valori materiale și culturale, pe ele s-au confruntat imperii. Coridorul tectonic Timiș-Cerna, Valea Bistrei și Valea Mureșului au fost căile naturale din sud-vestul României care au stat la baza rețelei de căi de comunicații care s-a dezvoltat în Dacia romană.

Două drumuri romane duceau de la Dunăre – de la Lederata și de la Dierna – în jurul Munților Banatului. Primul drum ducea la vest de acești munți, de-a lungul lor, cel de-al doilea prin coridorul Timiș-Cerna. Ele se întâlneau la Tibiscum, de unde drumul se abătea în direcția Văii Mureșului și Văii Bistrei, spre a conduce către Dacia intracarpatică. Un alt drum roman ducea din sud-vest spre nord-est, prin Depresiunea Bozoviciului, legând cele două rute principale Lederata-Tibiscum și Dierna-Tibiscum.

Pe lângă castelele aflate de-a lungul drumurilor romane din Banat, săpăturile arheologice au mai identificat construcții private, publice și civile, în jurul cărora s-au dezvoltat adevărate așezări umane. Astfel de construcții au fost cercetate la drumul Dierna-Tibiscum, la Băile Herculane, Mehadia, Domașnea, Bucușnița, Petroșnița, Valea Timișului, Caransebeș și Iaz.

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA BUCUȘNIȚA

Adrian Ardeț, Dumitru Țeicu

Rezumat. Cercetările arheologice întreprinse la Bucușnița, în punctul numit *La Numere*, reprezintă un pas mare în cunoașterea zonei, chiar dacă ele nu au fost exhaustive și descoperirile arheologice nu au fost foarte bogate. Aceste cercetări, împreună cu cele de la Petroșnița și Valea Timișului, pot fi incluse într-o zonă mai largă ce va fi studiată ulterior. Susținem că aceasta este foarte probabil locuirea romană *Mascliane*, amplasată la o distanță de 14 mile de Tibiscum. În acest stadiu al cercetărilor presupunem că avem o *villa rustica*.

UN CUPTOR DIN VATRA SATULUI MEDIEVAL RĂDVANI

Ioan Crișan

Rezumat. În cursul campaniilor de săpături arheologice din anul 1995 pe amplasamentul satului medieval Rădvani (sat dispărut din județul Bihor) a fost descoperit un cuptor medieval prevăzut cu un sistem ingenios de suflare pentru întreținerea focului.

Cuptorul avea o destinație menajeră, probabil la coacerea pâinii. Cu ajutorul materialului ceramic, acest cuptor a fost datat în secolul al XII.

RAPORT PRELIMINAR PRIVIND SĂPĂTURILE DE SALVARE DE LA SLATINA TIMIȘ „GURA ILOVEI”

Adriana Radu

Rezumat. Lucrările de modernizare la șoseaua națională DN6, în sectorul Caransebeș–Bahne, au necesitat săpături arheologice, desfășurate în special în zona culoarului Timiș–Cerna.

Situl preistoric de la *Gura Ilovei*, situat pe teritoriul comunei Slatina Timiș, este cunoscut în literatura de specialitate pentru importantele sale vestigii eneolitice. Ținând cont de faptul că așezarea preistorică se întinde până la șoseaua națională DN6, a fost necesar să se efectueze săpături de salvare, la marginea drumului, către platou.

Secțiunea S1 (15x20 m), care a avut drept scop delimitarea întinderii așezării eneolitice, a fost trasată în afara spațiului ocupat de această așezare.

După înlăturarea vegetației, de la jumătatea caroului 3, la circa 5m, se conturează o platformă compactă din pietre, puse una peste alta. Lungimea păstrată a acesteia a fost de 9,5 m, având o grosime variabilă, între 0,18-0,26 cm.

Fragmentele ceramice descoperite sunt de factură semifină, mai rar fină și de uzaj comun. Exteriorul, bine șlefuit, prezintă un slip brun-roșiatic, cenușiu, cenușiu-brun, cu o puternică nuanță roșiatică, mai rar cenușie închis sau negru-cenușie.

Cea mai mare parte a fragmentelor ceramice au fost decorate. Canelurile sunt puțin numeroase. Motivele imprimate formate din S-uri întrepătrunse, imprimate cordate (tehnica falsului cordon), rânduri de puncte, ornamente având forma literei „epsilon”, mici triunghiuri sau romburi imprimate prin ștampilare. Inciziile sunt realizate cu linii adâncite, paralele, cu spații între ele sau combinate unghiular. Acestea formează benzi orizontale, hașurate în rețea, triunghiuri incizate și hașurate, incizii repetate în forma literei C, benzi hașurate prin incizii în V, spirale hașurate. Toate acestea sunt dispuse pe gâtul și corpul vaselor.

După factură, forme și ornamente această ceramică aparține culturii Basarabi. Cele mai bune analogii pot fi găsite în așezarea de la Rovina, din Valea Timișului, și de asemenea printre fragmentele ceramice provenind de la Gornea–Țărmuri și de la Piatra Ilișovei. De asemenea, acestea au corespondențe în toată aria cu descoperiri aparținând culturii Basarabi din gruparea Bosut din Serbia.

În literatura de specialitate, în arealul comunei Slatina Timiș s-a menționat o așezare Basarabi. Aceasta a fost descoperită de Marian Gumă și profesorul Munteanu (din Vârciorova), fiind localizată în punctul denumit *Șesul cu Spini*.

RAPORT PRELIMINAR PRIVIND CERCETĂRILE ARHEOLOGIE
PREVENTIVE DE LA TIMIȘOARA -
CASTELUL HUNIADADE 2007

Alexandru Rădulescu, Daniela Tănase, Zsuzsanna Köpeczny

Rezumat. Datorită lucrărilor de restaurare a Castelului Huniade, clădire monument istoric, în 2007 au fost realizate săpături arheologice preventive.

Alte cercetări au fost făcute în 1903, cu ocazia lucrărilor de consolidare necesare la acea dată. În 1980, arheologul A. Rădulescu a săpat în zona de NV.

În 2007, cercetarea noastră a vizat zona exterioară a clădirii, mai precis, latura estică. În două secțiuni măsurând 3x10 și 3x22 m, de la turnul de NE la bastionul din SE, a fost săpată fortificația din pământ și lemn a castelului. Am reușit să identificăm câteva faze ale construcției, datând din secolele XVI-XVII. În secțiunea 1, lângă turnul de NE, credem că am descoperit structura unui pod de lemn peste râul Timiș. Un pod plasat în această zonă este, de altfel, reprezentat pe hărțile austriece.

În timpul săpăturilor am colectat numeroase fragmente ceramice, datând din secolele XIV-XV, precum și ceramică otomană smălțuită. Am descoperit, de asemenea, ghiulele făcute din bronz, fier și piatră, fragmente de cuțite, pipe de fumat etc.

În această fază a cercetărilor nu putem trasa un plan detaliat al fortificației care înconjură castelul. Ca urmare, este foarte importantă continuarea săpăturilor pe celelalte laturi ale castelului, precum și în zona sa interioară.

DOUĂ MONEDE MOLDOVENEȘTI PUȚIN CUNOSCUTE DESCOPERITE
LA CETATEA SEVERINULUI

Ion Stângă

Rezumat. Autorul revine cu precizări și concluzii privind o emisiune monetară moldovenească, pe care numismații (MBR) o numesc de tipul „domn necunoscut”, sub titlul „emisiune anepigrafică excepțională” (MBR, nr. inv. 462). Monedele figurează în categoria semi-grosz. Una, dintr-o descoperire întâmplătoare, a fost găsită pe malul Dunării, nu departe de *castrum* Drobeta, și aparține unei colecții particulare, alta (nr. inv. II 1977) aparține unui tezaur monetar descoperit în orașul Bistrița în anul 1931, parțial reconstituită în colecțiile Muzeului Regiunii Porților de Fier. De fapt, cele două monede moldovenești din Cetatea Severin se dovedesc a fi singurele cunoscute ca aparținând acestui tip. Prezența unei piese a tezaurului, apropiată de emisiunile lui Mircea cel Bătrân asociat cu Petrusian/Petru Stan, datate între 1416–1418, ne permite să atribuim acest tip lui Alexandru cel Bun. Semi-groszurile cunoscute până în prezent (3 piese) ar fi putut fi bătute de Alexandru cel Bun între 1400–1418.

Descoperirea monedelor în perimetrul Cetății Severin se explică prin prezența negustorilor moldoveni sau din Brașov pe drumul ce trecea prin Bran, Câmpulung, Slatina, Craiova, Severin.

ARHEOLOGIA ȘI ISTORIA LA ÎNCEPUTUL MILENIULUI TREI

Ioan Marian Țiplic

Rezumat. *Cercetarea istorică la sfârșit și la început de mileniu.* Maniera de scriere a istoriei, de a gândi și concepe trecutul a cunoscut schimbări semnificative în ultimele decenii ale secolului al XX-lea. Prezenta analiză a istoriei la sfârșitul secolului indică un potențial sfârșit al unui ciclu al acesteia.

Maniera de scriere s-a dezvoltat semnificativ, mai cu seamă în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, prin transformări dinspre orientarea către o istorie lineară, spre una mult mai diversificată, care tratează aspecte diferite, cum ar fi cele sociale, religioase, politice, economice, militare, de mentalitate colectivă etc. În teoria sa privind revoluțiile științifice, Th. Kuhn observa faptul că fiecare epocă este caracterizată de câteva paradigme ce pot explica o serie de fenomene, într-un mod convingător și coerent. Istoriografia romantică a lărgit aria de interes a istoriei venind cu o nouă paradigmă bazată pe principiile lui Herder, care se refereau la restituirea spiritului național, a imaginii de sine și a noilor forme de solidaritate și de instituții. Dar orientarea pozitivistă a determinat o serie de fragmentări ale realităților politice, care nu aveau nicio legătură una cu cealaltă; și ea a promovat conceptul de reintegrare, dar istoria politică a rămas cea privilegiată în detrimentul aspectelor de istorie economică, socială și culturală.

Ian Hodder crede că sunt diverse teorii și metode de abordare datorită aspectelor sociale și istorice ale arheologiei. În anii '80, majoritatea cercetătorilor care studiau istoricul arheologiei și teoriile sale în ultimii 100 de ani, au ajuns la concluzia că arheologia a avut o evoluție ascendentă liniară începând cu istoria culturală și până la arheologia procesuală și post-procesuală. Afirmarea lui Hodder este adevărată numai dacă ne referim la o analiză globală a arheologiei. Dacă ținem seama de cronologie, de divizarea teritoriilor și de ideologii, remarcăm că evoluția teoriilor nu a fost deloc una liniară. Cel mai bun exemplu în acest sens este situația țărilor ex-comuniste, în care vidul teoretic ce a urmat după sfârșitul regimului comunist a generat o diversitate de abordări, de la idei ale școlii cultural istorice și până la idei naționaliste în istorie și arheologie (vezi cazul lui Napoleon Săvescu și teoria tracismului).

Marxismul și influența sa asupra cercetării istorice. Scopul nostru este de a identifica și analiza influența doctrinei lui Marx asupra istoriei și a cercetărilor arheologice. În marxismul clasic schimbarea este explicată prin interacțiunea dintre forțele de producție și cele de schimb. Astăzi, această idee este amendată de adepții așa-numitului post-marxism, atât în Europa cât și în America. Aceștia consideră că marxismul este un concept viabil numai în relație cu noile teorii sociale și antropologice ale structuralismului ori ale relativismului.

Anumiți istoriografi consideră că arheologii Roskams și Saunders au fost influențați semnificativ de ideile marxism-leninismului. În opinia lui Dark, Ian Hodder (1986, 1992) și chiar G. Childe (1949) pot fi încadrați în categoria arheologilor influențați de ideile post-marxiste; în cercetările lor, teoria clasică este asociată cu relativismul și structuralismul, oferind explicații plauzibile pentru schimbările culturale din lume.

Istoriografia școlii *Analelor* are câteva idei comune cu marxismul. Guy Bois a analizat și identificat cel puțin trei aspecte comune:

- a. influența indirectă și producătoare de confuzie a marxismului asupra noii istorii, prin intermediul aspectelor economice, o metodă specifică lui Ernest Labrousse;
- b. influența noii istorii asupra istoricilor marxiști, generatoare de teme de cercetare cum ar fi istoria sensibilității și mentalităților colective;
- c. istoricii marxiști care au asimilat metodele de cercetare.

În arheologia țărilor ex-comuniste, marxismul a avut două principale influențe:

- a. influența ideologică: prin concentrarea pe aspectele sociale și economice în cercetarea arheologică;
- b. cea „barbară”: prin forțarea istoricilor să facă referințe la lucrările clasicilor marxismului, din colecțiile acestora de studii istorice.

Arheologia și istoria medievală a Transilvaniei. Atât timp cât istoriografia românească este preocupată, datorită fluctuațiilor contextului politic, de *deschiderile* sau *închiderile* sale, interesul față de noua abordare istorică variază. Ea urmează, mai mult sau mai puțin evident, o cercetare tradițional marxistă, rar influențată de noile direcții din istoriografia europeană. Ideile noi au fost cu greu acceptate, dar treptat au fost asimilate, mai ales după expansiunea politică și economică ce a urmat „Primăverii de la Praga”, când istoricii români au venit în contact direct cu istoriografia franceză, în timpul Congresului româno-francez.

O nouă perioadă prosperă pentru istoriografia românească este cea de după Revoluția din 1989, când apar și aici teoriile școlii istoriei mentalităților, coordonate de istorici precum Lucian Boia, Stelian Brezeanu, S. Mitu. Dar în noul context socio-politic nu se remarcă o evoluție semnificativă nici pentru arheologia generală nici pentru cea medievală începută la jumătatea secolului al XX-lea. Deși multe discursuri fac referință la nevoia de a scrie o istorie „reală”, ele sugerează și ideea de a începe investigațiile bazate pe dialogul cu lingvistul, arheologul, geograful și diferiți experți în alte ramuri auxiliare ale istoriei.

Arheologia medievală și cea generală au următoarele obiective principale:

- studiul siturilor și al conținutului lor arheologic în timp și spațiu, cu scopul de a reconstitui toate secvențele culturii umane;
- reconstituirea stilului de viață din trecut;
- studiul procesului cultural și explicarea schimbărilor culturale;
- înțelegerea siturilor, artefactelor și a oricărei altei mărturii arheologice în conexiune cu lumea contemporană.

Feminismul și cercetarea arheologică. Sunt multe aspecte ale feminismului în arheologie care merită să fie discutate. În anii 60’ și 70’ ai secolului trecut, feminismul a adus în arheologie o nouă metodă de concepere a realității prin artefactele descoperite, astfel că suprafața unei așezări poate fi divizată în zone cu trăsături masculine sau feminine. Realizând o analiză a așezării de la Glastonbury, datând din Epoca Fierului, David Clarke a făcut o distincție între casele mari și casele mici. El credea că primele erau destinate mai mult activităților masculine, iar cele mici activităților feminine de vreme ce aici erau, în principal, obiecte domestice.

Statisticile arată că la nivel global sunt 25-30% femei-arheolog. După Gilchrist, situația este următoarea: apr. 20% în SUA, apr. 35% în Anglia și Australia și 49% în Norvegia.

Schimbări și direcții în cercetarea arheologică europeană. Arheologia medievală este una dintre cele mai târzii ramuri ale arheologiei și, cu toate acestea, este o istorie veche, care a trecut prin multe schimbări datorate unui număr mare de descoperiri în ultimii 25 de ani.

Dacă arheologia medievală este interesată, putem spune că în Europa de vest a fost o situație mai fericită de vreme ce, începând de pe la mijlocul secolului al XX-lea, arheologii medievali și-au constituit asociații profesionale. Membrii acestora au publicat deja volume și periodice dedicate exploatării eficiente a cercetărilor arheologice și a colecțiilor muzeale. Experiența arheologică britanică pare să fie mai reprezentativă pentru înțelegerea situației actuale a arheologiei medievale la nivel european.

D. Hinton prezintă o situație comparativă a Societății pentru Arheologia Medievală între anii de început (anii '50) și anii '80, luând în calcul locurile de muncă ale membrilor asociației. La început, cei mai mulți membri lucrau în rețeaua muzeală, dar în anii '80, numărul acestora s-a redus considerabil, arheologii alegând să muncească în centrele universitare sau în instituțiile de cercetare.

Situația este aceeași și în România, unde s-a constituit recent o asociație a arheologilor medievali. Se poate remarca faptul că majoritatea arheologilor își desfășoară activitatea în centre universitare precum Sibiu, București, Cluj, Iași sau în instituții aparținând Academiei Române (București, Cluj, Iași). Din nefericire, numărul total al acestora nu este mai mare de 30.

În ultimii 10 ani a crescut numărul cercetărilor în orașele medievale. Se pare că cercetările arheologice nu au fost însă întotdeauna coordonate de arheologi medievali datorită absenței unei conștiințe de sine a activității arheologiei medievale, precum și a unei baze teoretice și a unor școli de arheologie medievală.

Ca rezultat al „Noii arheologii”, cu noile sale teorii și metodologie, a apărut o nouă ramură a arheologiei, numită de E. Higgs arheologia mediului. Această teorie s-a dezvoltat la Cambridge și a început de la ideea că oamenii pot fi studiați ca parte a mediului în care locuiesc, precum și că mediul influențează dezvoltarea lor socio-economică. Noua teorie a fost relativ greu acceptată dar, în prezent, diferite centre de cercetare arheologică își dezvoltă propriul lor program, bazat pe așa-numita *landscape archaeology* (vezi mai multe detalii privind principiile acesteia – Aston, Rowley). Apariția acestei noi abordări în arheologia medievală a schimbat perspectiva asupra aserțiunii lui Sawyer, conform căreia arheologia medievală este o cercetare extrem de scumpă, făcută pentru a studia ceea ce se știe deja.

Cs. Balint crede că în secolul al XX-lea, între anii '50 și '80, arheologia est-europeană a fost obligată să devină o ramură a istoriei mai ales din motive ideologice:

– ca urmare a încercărilor marxiste de a introduce cercetările tipologice în arheologia din țările comuniste, interesul arheologilor s-a îndreptat către analiza problemelor economice și sociale ale civilizațiilor și popoarelor din trecut.

După cel de-al doilea război mondial, datorită schimbărilor politice, majoritatea țărilor est- și central-europene și-au modificat abordarea arheologiei, concentrându-se mai mult pe aspectele „naționale”.

Naționalism și arheologie. În ultimii ani ai secolului al XX-lea, una dintre problemele politicii mondiale a fost conceptul de naționalism, cu alte cuvinte, dezvoltarea ideologiilor naționaliste. Urmare a acestui fapt, și arheologia s-a confruntat cu această problemă și, de-a lungul anilor, s-au făcut remarcate multe concepte naționaliste. Kühnl susține că nicio prezentare sau teză istorică nu poate fi pur științifică; el argumentează prin faptul că toate expunerile, discursurile, conceptele implică o anumită orientare politică, astfel că analiza arheologică nu poate constitui o excepție atât timp cât nu poate evita orientarea către un concept politic particular (*die Weimarer Republik*, Hamburg, 1985, p. 7-8).

Relația dintre arheologie și naționalism a devenit și mai evidentă în prima jumătate a secolului al XX-lea, mai cu seamă după primul război mondial, pierzându-și treptat importanța în Europa de vest după cel de-al doilea război mondial.

VELEITĂȚI ȘI OPORTUNITĂȚI ALE NOBILIMII BĂNĂȚENE ÎN TIMPUL LUI SIGISMUND DE LUXEMBURG

Ligia Boldea

Rezumat. Pe plan intern, domnia lui Sigismund de Luxemburg s-a resimțit, în perioada dintre secolele XIV–XV, ca o consecință a ascensiunii fără precedent a „ligilor nobiliare”, oștile regelui încă din perioada *interregnumului*. Pentru a le neutraliza, regele a încercat să își asigure concursul celor mai largi forțe sociale, atenția sa îndreptându-se către pătura mică și mijlocie a nobilimii, locuitorii orașelor, conducătorii comunităților și, în special, către feudalitatea românească care, în zone precum Banat, Hațeg, Maramureș sau Făgăraș, lupta pentru a-și asigura recunoașterea și perpetuarea statutului lor privilegiat. Înfrângerea de la Nicopole a agravat încă o dată relațiile cu marea nobilime, această criză culminând cu revolta baronilor din 1403, când Sigismund a reușit să învingă cu dificultate rebeliunea elementelor insubordonate ale regatului. În timpul acestor evenimente nobilii bănățeni și-au dovedit loialitatea pentru rege, jucând un rol important în înfrângerea acestei revolte, îndeosebi în ceea ce privește voievozii rebeli din Transilvania, Nicolae Czaki și Nicolae Marczaly, ale căror posesiuni principale se găseau în Banat. Este sigură contribuția nobililor de Mâtnic, recompensați de rege în 1404 prin reconfirmarea posesiunii regale Vozești, pe care aceștia au stăpânit-o până în acest moment cu drept cnezial. Deci, se poate aprecia că prima parte a domniei lui Sigismund de Luxemburg oferise, prin implicațiile sale politice și militare, cadrul favorabil pentru afirmarea nobilimii românești bănățene, fiind semnificativ faptul că în această perioadă o bună parte din această categorie socială făcuse tranșa de la statutul de cnezi către acela de cnezi nobili prin titluri de nouă donație, prin intermediul cărora puterea centrală recompensase aportul militar al acestor elite, considerate în epocă cele mai bune elemente de luptă și rezistență la frontieră.

Una dintre figurile marcante ale istoriei militare din Banat din prima jumătate a secolului al XV-lea a fost cea a celebrului condotier italian Filippo Scolari, descendent al unei familii nobile sărăcite din împrejurimile Florenței, care va avea o strălucitoare carieră la curtea lui Sigismund de Luxemburg. Salvarea regelui din 1403, posibilă prin

curajul său și spiritul său întreprinzător, a avut drept consecință primirea funcției de comite de Timiș, oferită de rege simultan cu paza frontierei în toate conflictele majore ale regatului.

Documentele au păstrat numele câtorva conducători români distinși în timpul acestor războaie: în 1406 Sigismund de Luxemburg a confirmat familia lui Dionisie, fiul lui Ciucă, în posesiunea Mihălenț din districtul Comiat, ca recompensă pentru serviciile militare din mai multe expediții, în special în războiul din Bosnia. În 1413 este confirmată participarea lui Petru Deș de Timișel la campaniile de la Veneția din anii anteriori, acesta dobândind de la comite posesiune regală *Orbagy* din districtul Mehadia. Ca urmare a meritelor militare dovedite în lupta împotriva turcilor la Severin, nobilul Bogdan de Mâtnic este remarcat de către aceeași instanță și, tot în 1420, familia cnezilor de Măgoia a fost confirmată în posesia a trei cnezate pentru fidelele lor servicii militare oferite cu această ocazie.

După moartea lui Filippo Scolari, frontiera sudică a regatului a rămas fără apărare, nici chiar Țara Românească neputând opune forțe notabile ofensivei otomane. Expediția din 1428 și înfrângerea armatei regale sub zidurile cetății Golubăț au produs un grav dezechilibru în sistemul de apărare bănățean. Sub aceste ziduri și-au câștigat recunoștința regelui un mare număr de cnezi nobili români bănățeni, printre care s-au numărat Nicolae și Iacob de Bizerea, Lado de Bizerea și fiii săi, Mihai și Blasiu de Cerna, dar s-a produs și un mare număr de victime, putând aminti aici numele lui Roman și Mihail de Măcicaș. Pentru sacrificiul lor, regele va recompensa toată familia nobilă de Măcicaș, confirmând printr-o nouă donație dreptul lor de posesiune asupra domeniilor strămoșești. În același an, nobilii din familia Deș au fost întăriți în stăpânirea domeniilor Iablanița și *Zalyn*, ca semn de grațitudine pentru fidelele lor servicii militare, în anul următor, din aceleași considerente, ajungându-se la donarea unei curți la Caransebeș pentru familia Bizerea.

De fapt, aceste insuccese au marcat sfârșitul politicii orientale ofensive a regelui Sigismund și trecerea la o strictă apărare pe linia Dunării, fapt care va avea un impact negativ asupra Banatului, slăbit din cauza luptelor și supus la o presine directă din partea puterii otomane. În acest context, Sigismund a recurs la o ultimă soluție, solicitând Ordinului Cavalerilor Teutoni să își asume apărarea frontierei sudice a regatului, prin administrarea cetăților dunărene dintre Belgrad și Severin. În realitate, regele și-a reluat unul dintre planurile sale mai vechi, conturat imediat după înfrângerea de la Nicopole dar, scăderea puterii otomane după înfrângerea de la Ankara și conflictul teutonilor cu regatul polonez a temporizat aplicarea sa. Venirea teutonilor în Banat s-a produs probabil în ultima parte a anului 1429, marele maestru al acestui Ordin, Nicolae de Radwitz, deplasându-se el însuși, însoțit de un număr neprecizat de servitori personali, meșteșugari, pescari și navigatori. Proiectată ca o operațiune de salvare din grava situație în care se găsea regatul maghiar, deplasarea teutonilor în Banat și-a arătat imediat deficiențele. Dacă românii bănățeni au reprezentat până atunci unități în sine, subordonate numai banului de Severin sau comitelui de Timiș, prezența teutonilor însemna subordonarea lor totală acestora și trecerea lor în rolul de forțe auxiliare, folosite la construirea, repararea și la aprovizionarea cetăților. Bineînțeles, imediat au survenit conflicte între nobilii și cnezii români, care se bucurau de o fiscalitate favorabilă până atunci, având și o oarecare autonomie administrativă și juridică, și noul ban de Severin, adică marele maestru Nicolae de Radwitz, produse de insubordonarea primilor față de imixtiunea teutonilor peste autoritățile juridice și impunerea de noi impozite. Este posibil ca revolta nobilului

Lado de Bizerea, nevoit să se refugieze în țara Românească, la curtea lui Dan al II-lea, s-a datorat atât obligației nobililor români de a participa la repararea cetății Deva și de asemenea refuzului de a recunoaște autoritatea lui Nicolae de Radwitz. Totuși, în 1430, nobilii și cnezii români din districtul Almăj au respins jurisdicția banului de Severin, cerând ca procesul dintre Dionisie de Almăj și Emeric de Remetea să fie judecat de regele Sigismund însuși. Incursiunea otomană din 1432, cea mai dificilă pentru teutoni, a determinat sfârșitul misiunii lor la Dunăre, deși opinia câtorva autori privind pasivitatea cnezilor bănățeni nu este susținută din punct de vedere documentar. Se pare că plecarea lor a avut cauze mult mai profunde, printre care se înscrie și distrugerea sistemului de alianțe dunărean creat de Pippo Spano și Dan al II-lea prin soluția defensivă adoptată de Sigismund realizându-se în 1432 o alianță otomano-română (Țara Românească). Astfel, presat de huseiți în Boemia, de răsculații din Bosnia și Croația și de otomani în sud-est, regele a încercat să reformeze organizarea militară a Ungariei prin legea militară din 1433, care acordase comitatelor bănățene un rol sporit.

OAMENI DIN BANAT ȘI TIMPUL (SEC. XIV–XVII)

Radu Ardelean

Rezumat. Autorul extrage din documentele privind Banatul (regiune acum împărțită între România și Serbia, care posedă 2/3, respectiv 1/3 din teritoriu său) modul de a se raporta la timp al locuitorilor săi în perioada secolelor XIV-XVII. Primele acte întocmite de călugării *litterati* erau datate precis, după calendarul creștin (modificat de papa Grigorie). După Reformă, care a fost adoptată în variantă calvinistă de nobili și burghezi, români în marea lor majoritate, notarii din cetățile/orașele Lugoj și Caransebeș (Timișoara și vestul provinciei fiind cucerite de turci în 1552) utilizau calendarul modern. Dar marea majoritate, analfabetă, se baza numai pe o memorie laxă în materie de timp. De obicei, oamenii ignorau chiar și propria lor vârstă și fixau evenimentele în intervale aproximative, țărani în deosebi.

Trebuie spus totuși că orologiile de turn (ale orașelor sau bisericilor) sunt menționate la Timișoara și Orșova, rămase chiar sub dominația otomană, deși mai puțin precise.

Locuitorii știau oricum să se integreze în cadența anotimpurilor și succesiunii zi/noapte, după care își reglau activitățile, odihna, sărbătorile.

FAMILIA NOBILILOR JOSIKA (IOJICĂ) ÎN SECOLELE XVI-XVII

Dragoș Lucian Țigău

Rezumat. În evul mediu în Banat a trăit o nobile importantă (*magna nobilitas*), iar Caransebeșul a fost menționat la 1583 ca reședință nobiliară (*rezidenza de nobili*). În cadrul acestor familii nobiliare, familiei Josika i-a revenit un loc aparte. Evoluția familiei

Josika nu poate fi urmărită documentar decât începând cu secolul al XVI-lea. Pentru perioada 1559-1699 găsim dovezi pentru existența a 29 de persoane (printre care 22 de bărbați) care cuprind 5-6 generații. Prin înrudiri cu alte familii nobiliare din Banat (Fiat, Gârleșteanu, Măcițaș) și din Transilvania (Bathori, Barcsai, Rhedei und Teleki), nobilii din familia Josika au reușit să-și consolideze averea și prestigiul social.

În decursul a două secole, această familie a reușit pe diverse căi să stăpânească aproximativ 11 moșii, conace, grădini și castele în comitatele Severin, Hunedoara (Hunyad), Arad. La acestea s-au mai adăugat numeroase proprietăți la Caransebeș și la Alba Iulia. La ele se mai adaugă importante privilegii acordate de autoritatea centrală. După anul 1658, toate moșiile din Banat au fost cucerite de către otomani, în așa fel că familia nu a rămas decât cu satele din comitatul Hunyad.

Membrii familiei au ocupat funcții oficiale și onorifice foarte importante, atât pe planul local al orașului Caransebeș, în comitatul Severin, dar și în administrația centrală din Transilvania: cancelar, mareșal al curții, viceban, ban superior, jude, primari, jurați, ambasadori, castelani, jude al Curții. Ștefan Josika devine cancelar și consilier al principelui Sigismund Báthori. Multe persoane din acest neam nobiliar au dovedit că dispun de un înalt grad de pregătire. Ștefan Josika studiasse la Universitatea iezuită *Collegio Romano* și a corespondat cu papa Clement VIII.

Influența și prestigiul social al nobililor din familia Josika au fost păstrate și după 1700, când familia a părăsit zona Banatului. În secolele XVIII--XIX nobilii de Josika erau componenți ai nobilimii și magnaților Transilvaniei.

BANII LUGOJULUI ȘI CARANSEBEȘULUI ÎN SECOLELE XVI–XVII

Sorin Bulboacă

Rezumat. Acest studiu constituie o primă și ambițioasă încercare de a prezenta într-o cursivitate istorică activitatea politică, diplomatică, militară și confesională a banilor de Lugoj și Caransebeș, având drept țintă intervalul cuprins între anii 1552 și 1658. Este vorba de o perioadă relativ complicată care urmează transformării Banatului de câmpie în pašalâc și supraviețuirii celui din zonele colinare și de munte, cedat otomanilor de ultimul său ban, Acațiu Barcsai. Această lucrare se bazează pe sursele documentare ale epocii, mărturiile călătorilor străini și cronicile medievale care conțin informații despre provincia Banat. Parcimonia surselor și absența studiilor de specialitate au avut drept efect faptul că unele informații despre activitatea unora dintre bani să fie lacunare. În ciuda acestui fapt, succesiunea lor poate fi reconstituită cu o relativă fidelitate, exceptând perioadele bănuite că au fost lipsite de o asemenea funcție în câmpul administrativ al epocii. Atrage atenția faptul că un mare număr de nobili români au reușit să dețină această funcție, dovedind rolul important jucat de elita românească în Principatul Transilvaniei, în timpul secolelor XV-XVII.

MORES ET CEREMONIAS ECCLESIASTIC AS IGNORABANT.
RELIGIE POPULARĂ ÎN COMUNITĂȚILE CATOLICE DIN BANAT ÎN SECOLUL
AL XVII-LEA

Livia Magina, Adrian Magina

Rezumat. Noțiunea de religie populară reprezintă un cadru pentru viața religioasă, construit pe mai multe niveluri. În primul rând putem vorbi despre diferența scris-oralitate; scrisul aparține elitelor și oralitatea aparține oamenilor de rând. Un alt aspect este cel al alterității: catolic-protestant sau catolic-ortodox.

Religia populară poate fi observată la nivelul sentimentului religios, al spațiului sacru sau al percepției obiectului credinței. Spiritualitatea populară înseamnă modalitatea de a descoperi cum au integrat oamenii în experiența lor religioasă elemente aparținând religiei oficiale.

Misionarii iezuiți și franciscani în Banat au avut probleme datorate erorilor denomițiilor celorlalți. Dacă în Transilvania impactul major în viața religioasă venea dinspre Reformă, în Banat influențele veneau dinspre biserica ortodoxă. Aceste erori sunt evidente în viața socială și morală.

Coabitarea cu enoriașii ortodocși i-a făcut pe catolici să acționeze ca și aceștia. Misionarii au încercat să disciplineze viața religioasă a credincioșilor bisericii romano-catolice, conform cu Conciliul Tridentin. Au acceptat câteva superstiții și comportamente scandaloase, dar populația catolică rămânea sub strictă observație în materie de sacrameinte.

După ce misionarii au părăsit Banatul, populația catolică s-a reîntors la obiceiurile sale imorale. Vechile practici nu au fost niciodată eliminate, astfel că succesul misiunilor a fost parțial și temporar.

SITUAȚIA MINERITULUI ȘI METALURGIEI BĂNĂȚENE ÎN PERIOADA 1717-
1733, ANALIZATĂ PRIN PRISMA UNOR DOCUMENTE AFLATE LA
ARHIVELE CURȚII IMPERIALE DIN VIENA

Ovidiu Marinel Koch-Tufiș

Rezumat. După ocuparea Banatului de către Imperiul Habsburgic în anul 1718 acest ținut este organizat după principiile unui domeniu al Camerei aulice și al Curții, iar în sensul economic în conformitate cu premisele gândirii mercantiliste.

Oficiul central responsabil pentru problemele economice și sociale ale Imperiului a fost Camera Aulică, iar oficiul regional local responsabil era Administrația Țării Bănățean. Acestea au acordat mineritului și metalurgiei o atenție deosebită. Organizarea acestora începe cu un Decret al Camerei Aulice din 17 decembrie 1717, fiind continuată și completată prin decrete ulterioare ale Administrației Banatului.

Oficialitățile amintite iau măsuri severe pentru reînceperea activității minelor și instalațiilor siderurgice rămase de pe vremea ocupației otomane din Banat și construiesc noi uzine siderurgice și deschid noi mine, după o tehnologie mult mai progresistă,

dezvoltată în alte zone montanistice ale Imperiului Habsburgic. Concomitent, oficialitățile habsburgice practică o politică de colonizare sistematică, prin care aduc forța de muncă și, în special, personal calificat, provenind din acele zone ale monarhiei care au tradiție în minerit și în siderurgie. Aceștia sunt colonizați în zona Banatului Montan.

Ca bază a articolului meu mi-au servit mai multe documente din Arhiva Camerei Aulice de la Viena care cuprind informații importante despre mineritul și mineralogia din Banat și din nordul Serbiei de azi, documente din perioada 1717-1733.

Aceste documente oferă o bună prilej de ansamblu asupra situației mineritului și metalurgiei bănățene unde, în perioada în discuție, funcționau minele de cupru de pe lângă Oravița și Moldova Nouă, minele de plumb și de argint de la Dognecea, minele de fier de la Doman și de la Tilfa, din apropierea Bocșei, dar și instalațiile siderurgice constând din topitoriile de cupru de la Oravița și Moldova Nouă, forja de cupru din Ciclova, topitoriile de plumb și de argint de la Dognecea, cuptoarele înalte, topitoria de fier și forjele de fier de la Bocșa, precum și topitoria de sticlă din Calina.

Documentele conțin și informații despre minele și topitoriile de cupru de la Maydanpek și Szenestiza din nordul Serbiei de azi, care și ele făceau parte, pe vremea aceea, din Imperiul Habsburgic, fiind subordonate Administrației Banatului

Documentele oferă și o imagine a situației financiare și economice. Aflăm, de exemplu, câte ceva despre sumele de bani cheltuite de Fiscul Imperial pentru punerea în funcțiune și funcționarea minelor și topitoriilor respective, a uzinelor siderurgice bănățene, precum și despre investițiile pentru instalații industriale noi, de asemenea ceva despre calitatea și cantitatea producției de metale, despre vânzarea acestora, despre profituri și despre pierderi ale Erariului imperial.

Aflăm, de asemenea, câte ceva despre amplasamentul minelor, despre instalațiile care erau acolo în funcțiune pentru pregătirea minereurilor, despre topitoriile de metal și de sticlă, despre forjele hidraulice și instalațiile hidraulice de mărunțit minereuri, despre forjele pentru prelucrarea metalelor, despre aprovizionarea cu lemne, mangal și alte materii prime necesare, despre baraje, stăvilare și canale de aducțiune a apei necesare instalațiilor hidraulice, despre realizarea transporturilor, procurarea forței de muncă calificată, despre remunerația acestor oameni, dar și despre alte instalații industriale construite în Banat, nu în ultimul rând, despre situația socială și viața religioasă a comunităților de mineri și siderurgiști în zonele montanistice ale Banatului și Serbiei de nord.

ASOCIAȚIUNEA TRANSILVANĂ PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN „ASTRA” – DESPĂRȚĂMÂNTUL BOCȘA

Dumitru Tomoni

Rezumat. Printre numeroasele asociații culturale create la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul celui următor în provinciile românești aflate sub dominație străină, cea mai importantă a fost *Astra*, aceasta reprezentând un veritabil focar de cultură pentru românii din Transilvania și Banat, având implicații speciale în viața socială, economică și politică. În 1898, ca urmare a propunerii lui Coriolan Brediceanu, s-a

procedat la constituirea despărțământului Bocșa al acestei societăți, alături de cea de la Lugoj. Până la Marea Unire s-a încercat sprijinirea bibliotecilor școlare, înființându-se biblioteci populare, organizându-se și conferințe în localitățile importante ale acestui despărțământ. Înainte de începutul primului război mondial, în 1913, Comitetul Central a aprobat propunerea subcomitetului privitoare la înființarea unui nou despărțământ la Reșița. În general, activitatea despărțământului Bocșa s-a încadrat în programul cultural desfășurat de Asociație în colaborare cu alte societăți culturale românești din Banat și Transilvania, având drept scop elevarea culturală a românilor în numele idealului lor național.

AUTORITĂȚILE SPECIFICE INSTITUȚIEI ȘCOLARE CONFESIONALE ROMÂNEȘTI DIN COMITATELE CARAȘ-SEVERIN ȘI TIMIȘ, 1900-1918

Angela Dumitrescu

Rezumat. În concordanță cu ordonanțele școlare, corpul profesoral era alcătuit din director, catihet, învățător și învățător suplinitor. Denumirile acestora variază în timp, dar responsabilitățile rămân aceleași.

Totuși, institutelor pedagogice confesionale li s-a atribuit un statut special, în cadrul lor dreptul de administrare, conducere și inspecție fiind exclusiv în mâinile autorităților clericale. Ministerul instrucțiunii exercita asupra școlilor pedagogice inspecția guvernamentală, prin inspectori regali sau comisari ministeriali special numiți în aceste cazuri. Cu toate acestea, dreptul de inspecție al statului era limitat în problemele pedagogice și de legislație. Fiecare școală, fiecare corp profesoral, fiecare director și fiecare profesor aveau, la rândul lor, drepturi limitate de principii pedagogice și drepturi administrative limitate de principii normative și regulamente interne. Astfel, profesorul avea drepturi depline pe durata orelor, iar corpul profesoral în probleme legate de educație. Desfășurându-și activitatea conform regulamentelor și legislației specifice elaborate de Consiliul Național Clerical, dar în concordanță cu legislația școlară a Ungariei, instituția educațională confesională românească s-a adaptat la noile reglementări referitoare la angajarea corpului profesoral și la stabilirea autorităților specifice de control. Ele aveau un statut special.

Aceste instituții erau instituite de biserici și administrate tot de acestea prin preoți și comunitățile rurale locale, fapt ce a impus școlilor confesionale românești o dublă subordonare: față de stat și față de cler.

VALEA BISTREI ÎN MIȘCAREA NAȚIONAL-CULTURALĂ PENTRU MAREA UNIRE DE LA 1918

Valentin Sandu

Rezumat. Societățile național-culturale din valea Bistrei, biserica, școala, bibliotecile, activitățile unor preoți, dascăli, țărani școliți și muncitori au fost puse în primul rând în interesul națiunii române din Imperiul Habsburgic pentru păstrarea obiceiurilor și cutumelor românești. În acest sens, această zonă este prezentată ca fiind bogată în acțiuni în această direcție, care printre romani au conturat sentimentul național, pregătind Marea Unire de la 1918.

INDUSTRIA CHIMICĂ DIN TIMIȘOARA ÎN PERIOADA 1918–1940

Camil Petrescu

Rezumat. Industria chimică a reprezentat o ramură importantă a economiei timișorene, cu numeroase întreprinderi de profil, unele de referință la nivel național și internațional, dar inferioare altora din aceeași branșă din țările industrializate. Se producea: asphalt, carton asphaltat, mozaic, cărămidă, sticlă. Progresele obținute în acest domeniu pot fi explicate prin tradiția regiunii, folosirea muncitorilor calificați și progresul general al societății românești. Intensa activitate înregistrată în domeniul construcțiilor în orașul Timișoara și în Banat, după 1918, a asigurat o piață convenabilă pentru vânzarea produselor și, în același timp, pentru dezvoltarea producției.

ASPECTE ALE COLECTIVIZĂRII AGRICULTURII ÎN JUDEȚUL CARAȘ. PROCESUL DE COMASARE

Vlad Bălu

Rezumat. Un important aspect al transformării socialiste a agriculturii a fost procesul de comasare a pământului. Pentru ca o fermă colectivă să fie eficientă avea nevoie de o suprafață compactă și acest lucru a fost posibil numai prin dislocarea unui număr de mici proprietari de pământ. Ca procesul să fie cât de rapid posibil, aprobarea privind comasarea a fost dată de Comitetul raional al Partidului Muncitoresc Român și de Comitetul executiv al Consiliului popular raional. Deși procesul a afectat un număr mic de sate din județul Caraș, a fost marcat de abuzuri și incompetență. Câteva familii din Șușca chiar i-au scris lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, plângându-se de abuzuri. La Naidăș, lângă Oravița, țăranii care au refuzat să semneze hârtiile privitoare la schimb, au fost „convinși” de polițistul local. La Zlatița, gospodăria colectivă a luat tot pământul bun și a dat la schimb teren impropriu pentru agricultură. Faptul acesta a împărțit satul în două: cei care erau în ferma colectivă și cei care nu se înscriseră în aceasta. O situație chiar mai rea s-a înregistrat la Rudăria unde, datorită incompetenței și abuzurilor, sătenii au atacat autoritățile locale.

Procesul de comasare a pământului a fost numai un aspect în care s-a făcut simțită intervenția brutală a statului.

NAȚIONALIZAREA PRINCIPALELOR MIJLOACE DE PRODUCȚIE ÎN JUDEȚUL SEVERIN

Eusebiu Narai

Rezumat. Naționalizarea celor mai importante mijloace de producție, prezentată din perspectivă comunistă ca fiind începutul de fapt al procesului de industrializare și de electrificare, a fost determinată de dorința comuniștilor români de a prelua controlul asupra vieții economice și a servit Uniunii Sovietice.

1948 a fost anul în care aceasta a început în județul Severin, prin luarea unor măsuri ce vizau controlul statului asupra vieții economice. În primul rând a fost constituit Consiliul Economic Municipal.

Înainte de procesul naționalizării au fost luate câteva măsuri dure, precum: confiscarea tuturor bunurilor mobile și imobile ale familiei ex-regale a României, care era un simbol al sistemului politic democratic.

Acest sistem a fost înlăturat de Partidul Comunist cu sprijinul Moscovei, la sfârșitul anului 1947.

Imediat după procesul de naționalizare, întreaga viață economică a început să fie controlată de sistemul politic.

Cele mai importante obiective din județul Severin și câțva fabrici precum Nădrag și Ferdinand, Oțelu-Roșu din cadrul T.N.C., și „Mundus-Borlova-Armeniș” de la Caransebeș au fost naționalizate în iunie 1948, după ce au fost obligate să livreze o mare cantitate de produse. Această activitate era cuprinsă în Acordul de armistițiu și a condus la lipsa suportului financiar pentru aceste fabrici.

Pentru a rezuma, actul naționalizării și-a atins scopul, acela de lichidare a proprietății private la nivelul județului Severin. Astfel, toate unitățile industriale și bancare au fost preluate „sub controlul statului” și al regimului „de democrație populară”.

FILE DIN ISTORIA MUZEULUI BANATULUI DIN TIMIȘOARA

Vasile Rămneanțu

Rezumat. În cursul anului 1951 a continuat procesul de reorganizare al Muzeului Regional al Banatului și, de asemenea, cel de transformare a sa într-un muzeu în adevăratul sens al acestui termen. Muzeul avea un caracter mixt, având patru secții: istorie, științe naturale, etnografie, artă, dar cu predominanța caracterului său științific.

Pentru amenajarea colecțiilor muzeale în Castelul Huniade se vedeau necesare ample reparații la clădirea menționată. În același timp, era necesar să se rezolve o problemă pentru viitorul instituției: cea a proprietății Castelului Huniade. Directorul acestei importante instituții de cultură, Marius Moga, se pronunța pentru a încredința proprietatea muzeului sau Comitetului pentru Așezăminte Culturale.

În aceste condiții, de-a lungul anului 1951 s-a demontat colecția de artă, care se găsea în fosta clădire a muzeului (Palatul Cultural), aceasta și patrimoniul etnografic fiind adăpostite în Castelul Huniade. Astfel, în Palatul Cultural rămăsese numai colecția de științe naturale. În paralel, în castel au continuat lucrările pentru amenajarea secției de istorie.

După opinia directorului acestei instituții, starea de conservare a colecțiilor era satisfăcătoare. În momentul în care se dispunea de spații de expunere, urma restaurarea obiectelor care au suferit de pe urma mutărilor succesive. În același timp, mobilierul era insuficient și impropriu pentru folosire într-o expoziție. Toate colecțiile erau inventariate dar, fără a dispune de resurse financiare, nu s-au putut realiza fișele de obiect. În acel an s-a făcut un alt inventar, realizându-se primele fișe de obiect. Colecția de istorie era organizată în spiritul materialismului istoric (regimul comunist intervenea cu brutalitate în domeniul științific), colecțiile de artă și de etnografie fiind organizate după criterii cronologice, în general (școli, secole, regiuni).

Specialiștii muzeului au colectat materialele necesare pentru a organiza muzeul Lenau la Lenauheim, care a fost inaugurat la 19 august 1951.

În ceea ce privește specialiștii Muzeului Regional al Banatului, la acea epocă numărul lor era insuficient. În aceste condiții Comitetul pentru Așezăminte Culturale elaborase o directivă care impunea condiția ca tot personalul de specialitate să aibă studii universitare. Acest document arăta că au existat muzee în România unde s-au angajat persoane fără studii superioare, urmându-se doar criteriile politice. Pentru acceptarea muzeografilor se dovedea necesară consultarea directorilor instituțiilor respective și, de asemenea, a instituțiilor universitare din zonele respective. Bineînțeles, se ținea cont de situația politică a candidatului. Aceste comandamente erau surprinzătoare pentru primii ani de dictatură a proletariatului, când în domeniul cultural criteriile științifice nu contau deloc. Din nefericire, aceste criterii sunt neglijate chiar și în România secolului XXI. Aceste criterii au constituit o veritabilă binefacere pentru Marius Moga, în eforturile sale de a aduce specialiști cu înaltă calificare în instituția sa. În acest sens, el a contactat instituțiile universitare din Cluj-Napoca și Timișoara pentru a-i recomanda tineri studenți pasionați și entuziaști, care apoi au fost angajați la Muzeul Banatului ca, spre exemplu, reputatul arheolog de mai târziu – Ioan Crișan, sau Elena Irescu, în postul de asistent dendrolog. De-a lungul anului 1951, numărul specialiștilor a crescut, în ciuda faptului că unii dintre ei nu aveau studiile necesare pentru a ocupa un asemenea post (în calitate de ghizi au fost angajați un învățător și un funcționar).

Specialiștii muzeului (M. Moga, I. Crișan, F. Fent, H. Bugariu, E. Nandra, D. Lintia, O. Crasnic, R. Tulea, E. Irescu) au întreprins o serie de cercetări în regiune pentru a îmbogăți patrimoniul muzeal. Localitățile cercetate au fost Timișoara, Iablanița, Plugova, Mehadia, Jupânești, Lovrin etc. Ca urmare a acestui fapt patrimoniul muzeului s-a îmbogățit cu piese excepționale din punct de vedere științific și cultural, fapt posibil chiar și prin achiziții de la populație. În același timp, s-au restaurat și determinat piesele existente deja în colecții. La secția de știința naturale s-au efectuat expertize științifice, s-au preparat păsări pentru a le expune, în ierbare s-au introdus noi specii de plante și s-a prezentat expoziția *Valea superioară a Timișului și a Cernei*. S-a publicat lucrarea *Tezaurul de monede republicane de la Secusigiu – Arad*.

Spre sfârșitul anului muzeul a primit sarcina să realizeze cursuri pentru tot personalul muzeal. Aceasta era o nouă dovadă a aprecierii de care se bucura această

instituție din partea autorităților locale. Reușita acestei acțiuni era importantă pentru creșterea prestigiului Muzeului Regional Banat.

Dar, acesta s-a confruntat cu o întreagă serie de impedimente. Astfel, alocațiile financiare nu erau suficiente pentru cercetările de teren și pentru reparațiile necesare la Castelul Huniade. O serie de materiale pentru activitatea muzeului nu au fost repartizate. Firmele angajate la restaurarea Castelului Huniade nu au dovedit corectitudinea necesară unei asemenea întreprinderi, acest fapt reflectându-se într-o manieră negativă în activitatea acestei instituții.

Ca toate celelalte instituții de cultură, chiar și muzeul de la Timișoara a fost obligat să execute comenzi politice. În acest sens a trebuit să organizeze expoziții itinerante pentru a demonstra superioritatea agriculturii socialiste și o alta pentru a celebra ziua de 23 august.